

เอกสารวิชาการ

Academic Focus

เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ISBN 2287-0520

ดาวน์โหลดเอกสารได้จาก <http://www.parliament.go.th/library>

Academic Focus

มีนาคม 2561

สารบัญ

บทนำ 1

ความเป็นมาของเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน 2

ความหมายของคำว่า “เอกสิทธิ์” และ “ความคุ้มกัน” 3

เอกสิทธิ์ (Privilege) 3

ลักษณะของเอกสิทธิ์ 3

ประเภทของเอกสิทธิ์ 4

ขอบเขตของเอกสิทธิ์ 4

การเริ่มต้นและการสิ้นสุดของเอกสิทธิ์ 8

การสละและการเพิกถอนเอกสิทธิ์ 8

ความคุ้มกัน (immunity) 10

ลักษณะของความคุ้มกัน 10

ขอบเขตของความคุ้มกัน 11

บุคคลที่ได้รับความคุ้มกัน 13

การเริ่มต้นและสิ้นสุดของความคุ้มกัน 13

การสละและเพิกถอนความคุ้มกัน 14

กรณีศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้เอกสิทธิ์ 19

และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา

บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา 23

บรรณานุกรม 24

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th/library>

เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี 2475 เป็นต้นมา ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศมาแล้วหลายฉบับ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นับได้ว่าประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว จำนวน 20 ฉบับ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับที่ผ่านมาได้มีการยกเลิกแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคมและสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่รัฐธรรมนูญทุกฉบับจำเป็นต้องบัญญัติไว้ เพื่อให้ความคุ้มครองสมาชิกรัฐสภาเนื่องจากบุคคลดังกล่าวมีฐานะเป็นผู้แทนของประชาชน มีหน้าที่ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญต่าง ๆ ของประเทศแทนประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณากฎหมาย ควบคุมการบริหารประเทศของรัฐบาล หรือพิจารณางบประมาณแผ่นดิน ในการทำหน้าที่ดังกล่าวสมาชิกรัฐสภาจะต้องมีการนำเสนอข้อเท็จจริงต่อที่ประชุมเพื่อพิจารณา และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการให้ความคุ้มครองในการกล่าวอภิปรายและกระทำการใด ๆ ในสภา และเพื่อคุ้มกันจากการถูกขัดขวางรบกวนโดยบุคคลอื่น จึงได้มีการบัญญัติเรื่อง “เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน” ไว้ในรัฐธรรมนูญ (มานิตย์ จุมปา, 2549, น. 391)

ความเป็นมาของเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน

เอกสิทธิ์และความคุ้มกันเป็นแนวคิดที่มีจุดกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ โดยในคริสต์ศตวรรษที่ 14 และ 15 สมาชิกสภาของอังกฤษโดยเฉพาะสมาชิกสภาสามัญมักถูกจับกุมและฟ้องร้องในข้อหากล่าวคำใส่ร้ายป้ายสี เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะในรัชสมัยพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ได้มีการจับกุมและฟ้องร้องให้ลงโทษผู้แทนราษฎรซึ่งเสนอร่างกฎหมายลดค่าใช้จ่ายในราชสำนักของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ต่อสภาในข้อหาทรยศต่อกษัตริย์ ทั้งนี้ พระมหากษัตริย์อ้างว่า “เสรีภาพในการพูด ซึ่งได้ให้แก่พวกท่านไม่ได้หมายความว่าให้ท่านพูดตามที่ท่านประสงค์ ท่านมีสิทธิแต่เพียงจะกล่าวคำที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น” แม้สมาชิกสภาจะทัดทานอย่างไรพระมหากษัตริย์ก็ทรงเพิกเฉยไม่นำพา จนกระทั่งใน ค.ศ. 1688 หรือราว พ.ศ. 2231 ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ (Bill of Rights) กำหนดว่าในการพูดและอภิปรายรวมตลอดถึงการดำเนินการใด ๆ ในรัฐสภาตามอำนาจหน้าที่นั้นไม่อาจนำไปฟ้องร้องในศาลใดศาลหนึ่งได้เลย นอกจากนี้จะเป็นการกระทำนอกรัฐสภา นับแต่นั้นมารัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ก็ได้นำเรื่องนี้ไปบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

สำหรับการนำหลักเอกสิทธิ์และความคุ้มกันมาใช้ในประเทศไทยนั้นมีขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. 2470 ขึ้นแก้ไขเพิ่มเติมหลักการเรื่องที่ปรึกษาในพระองค์ตามพระราชบัญญัติปรีวีเคาน์ซิล (privy council) เดิมให้ดีขึ้น ในการนี้ทรงเห็นว่าเหตุที่ปรีวีเคาน์ซิลไม่ได้ผลเท่าใดนัก เพราะสมาชิกแห่งสภานั้นอภิปรายแสดงความเห็นได้ไม่เต็มที่ จึงทรงพระราชดำริที่จะให้หลักประกันแก่สมาชิกองคมนตรีสภาในการแสดงความคิดเห็นให้เต็มที่ไม่ต้องหวาดเกรงภัยใด ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราบทบัญญัติในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้ว่า (วิษณุ เครืองาม, 2530, น. 464-465)

“กรรมการองคมนตรีไม่ต้องรับผิดชอบในถ้อยคำใด ๆ ที่ได้กล่าว หรือแสดงเป็นความเห็น หรือในการออกเสียงลงคะแนน ในที่ประชุมสภาองคมนตรี ผู้ใดผู้หนึ่งจะกล่าวฟ้องกรรมการองคมนตรีเพราะเหตุนี้หาได้ไม่ อนึ่ง บุคคลที่สภาได้เชิญมาชี้แจงหรือออกความเห็นนั้นก็ให้ได้รับยกเว้นดุจกัน”

จากความเป็นมาของเอกสิทธิ์และความคุ้มกันดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีหลักการเรื่องเอกสิทธิ์ขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ที่ทรงบัญญัติกฎหมายในลักษณะของการจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์เอง ซึ่งแตกต่างจากความเป็นมาของประเทศอังกฤษที่ถือกำเนิดขึ้นโดยสมาชิกสภา และในเวลาต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังปรากฏในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มาตรา 24 บัญญัติว่า

“สมาชิกไม่ต้องรับผิดชอบในถ้อยคำใด ๆ ที่ได้กล่าว หรือแสดงความเห็นในการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุม ผู้หนึ่งผู้ใดจะกล่าวฟ้องเพราะเหตุนี้หาได้ไม่”

สำหรับหลักความคุ้มกันนั้นก็ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เช่นเดียวกัน ปรากฏความในมาตรา 17 ว่า

“การฟ้องร้องสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรเป็นคดีอาญาถึงโรงศาล จะต้องได้รับอนุญาตจากสภาก่อน ศาลจึงจะรับฟ้องได้”

หลักการทั้งสองเรื่องดังกล่าวถือเป็นหลักที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้ความคุ้มครอง ป้องกันในการมาปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา และป้องกันการถูกกลั่นแกล้งหรือขัดขวางในการเข้าประชุมสภาได้ ดังนั้น หลักเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกันจึงยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทุกฉบับของประเทศไทยตลอดมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ภัทริดา สุขุณณี, 2558, น. 1) และยังคงเจตนารมณ์เดียวกันกับรัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมา

ความหมายของคำว่า “เอกสิทธิ์” และ “ความคุ้มกัน”

คำว่า เอกสิทธิ์ และความคุ้มกัน ได้มีการให้ความหมายไว้ดังนี้

เอกสิทธิ์ (Privilege) หมายถึง สิทธิพิเศษที่ให้แก่บุคคลโดยเฉพาะ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ส่วนในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้น เอกสิทธิ์ คือ สิทธิเด็ดขาดของสมาชิกรัฐสภาที่จะแสดงความคิดเห็น หรือการกระทำอย่างอื่นโดยมิให้บุคคลอื่นสอดมาเกี่ยวข้อง โดยเก็บไปฟ้องร้องว่ากล่าวในทางใด ๆ เอกสิทธิ์จะมีลักษณะตลอดไป คือเมื่อเป็นเอกสิทธิ์แล้วก็ไม่อาจนำเรื่องนั้นไปฟ้องร้องอีกไม่ว่าในเวลาใด (วิษณุ เครืองาม, 2530, น. 466)

กล่าวโดยสรุปเอกสิทธิ์ หมายถึง สิทธิเด็ดขาดของสมาชิกรัฐสภาที่จะกล่าวแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็น ออกเสียงลงคะแนน หรือกระทำการอย่างอื่นในที่ประชุมสภา โดยมิให้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับจะไปฟ้องร้องว่ากล่าวในทางใด ๆ ไม่ได้ และไม่อาจนำเรื่องนั้นไปฟ้องร้องได้อีก ไม่ว่าเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตาม (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 2)

ความคุ้มกัน (Immunity) หมายถึง คอยป้องกันให้ปลอดภัย คุ้มครองให้พ้นจากบางสิ่งบางอย่าง เช่น คุ้มกันโรค คุ้มกันไม่ให้ถูกฟ้องร้อง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แต่ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นความคุ้มกัน คือ ความคุ้มครองที่รัฐธรรมนูญให้แก่สมาชิกรัฐสภาที่จะมาประชุมรัฐสภาตามหน้าที่ โดยไม่อาจถูกจับกุม คุมขัง หรือดำเนินคดีใด ๆ ในลักษณะที่จะขัดขวางต่อการมาประชุมดังกล่าว ในช่วงเวลาหนึ่งได้ เมื่อพ้นเวลาดังกล่าวแล้วความคุ้มกันจะหมดไป และอาจดำเนินคดีได้ (วิษณุ เครืองาม, 2530, น. 466)

เอกสิทธิ์ (Privilege)

ลักษณะของเอกสิทธิ์

เอกสิทธิ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันแก่สมาชิกรัฐสภาให้มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนประชาชนซึ่งมีหน้าที่ในการตรากฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันโดยผ่านกระบวนการทางรัฐสภา ทั้งนี้ ในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นอาจจะมีการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงเพื่อหักล้างเหตุผลซึ่งกันและกัน และการอภิปรายนั้นอาจมีการพาดพิงไปถึงเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว หรือส่วนรวม เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกรัฐสภาเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นต้องให้หลักประกันหรือคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาเพื่อให้สามารถดำเนินการอภิปราย ลงมติ หรือแสดงความคิดเห็นได้

อย่างเสรีไม่ต้องคอยหวาดระแวงเกรงกลัวว่าจะถูกฟ้องดำเนินคดีจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว (มานิตย์ จุ่มปา, 2544, น. 7)

เอกสิทธิ์ตามทฤษฎีรัฐธรรมนูญ มีลักษณะอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

(1) เป็นสิทธิของสมาชิกรัฐสภาที่ไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในการอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนของตนในการปฏิบัติหน้าที่

(2) เอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาจะมีอยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่สมาชิกรัฐสภา คือ ระหว่างการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา หรือของกรรมาธิการเท่านั้น

(3) เอกสิทธิ์นี้มีอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้สมาชิกจะพ้นสมาชิกภาพไปแล้วก็จะนำมาฟ้องร้องไม่ได้

(4) เอกสิทธิ์จะคุ้มครองสมาชิกผู้อภิปราย แสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน เฉพาะในการประชุมที่ไม่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด

ประเภทของเอกสิทธิ์

เอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภา เป็นสิทธิเสรีภาพในการอภิปราย (Freedom of Speech) และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ (Freedom of Expression) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) เอกสิทธิ์เด็ดขาด (absolute) เป็นการคุ้มครองป้องกันสมาชิกรัฐสภาที่ปฏิบัติหน้าที่ในที่ประชุมสภาทุกประการ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา โดยสมาชิกรัฐสภาไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ของตน กฎหมายไม่สามารถมีผลใช้บังคับกับสมาชิกรัฐสภาได้ และสมาชิกรัฐสภาจะได้รับความคุ้มครองตลอดเวลา แม้ว่าจะสิ้นสุดจากการเป็นสมาชิกรัฐสภาแล้วก็ตาม

(2) เอกสิทธิ์แบบมีเงื่อนไข (conditional privilege) เป็นเอกสิทธิ์ที่ได้รับการยกเว้นจากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีเมื่อได้ใช้เอกสิทธิ์ที่มีในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามจริยธรรม กล่าวคือ ในกรณีที่สมาชิกรัฐสภาอภิปรายโดยไม่มีเจตนาร้าย (actual malice) หรือโดยขาดเจตนาในการกระทำสิ่งที่เป็นเรื่องไม่จริง ซึ่งเอกสิทธิ์ประเภทนี้มีอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือการป้องกันการได้เสียส่วนบุคคล (ภิรมย์ เจริญรุ่ง, 2542, น. 11-12)

ขอบเขตของเอกสิทธิ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาไว้ ดังนี้

“มาตรา 124 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้

เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใดซึ่งได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วยโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวเอกสิทธิ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการด้วยกัน คือ 1) เอกสิทธิ์ในกรณีที่ไม่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด และ 2) เอกสิทธิ์ในกรณีที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด (ภทรศักดิ์ วรณแสง, ม.ป.ป, น. 3-5)

1) เอกสิทธิ์ในกรณีที่ไม่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด

(1.1) บุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์ โดยหลักคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

(1.2) การกระทำที่ทำให้ได้รับเอกสิทธิ์ ได้แก่ การกล่าวถ้อยคำในทางแถลงข้อเท็จจริง การแสดงความคิดเห็น และการออกเสียงลงคะแนน หากมีการใช้ถ้อยคำหยาบคายอันมีลักษณะเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยาม ถือว่าการกระทำได้กล่าวไม่ใช่การกระทำที่ได้รับเอกสิทธิ์

การกล่าวถ้อยคำในที่ประชุมสภาที่จะได้รับเอกสิทธิ์ ต้องเป็นการกล่าวโดยถูกต้องตามข้อบังคับการประชุม และได้รับอนุญาตจากประธานในที่ประชุมด้วย หากกล่าวโดยผิดข้อบังคับการประชุม หรือกล่าวโดยที่ประธานในที่ประชุมไม่อนุญาต เช่น สั่งให้หยุดพูดแล้วไม่ยอมหยุด ไม่ได้รับเอกสิทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อมิให้สมาชิกรัฐสภาใช้เอกสิทธิ์ไปในทางที่มีขอบ

(1.3) สถานที่ที่ได้รับเอกสิทธิ์ ได้แก่ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

เอกสิทธิ์ให้ความคุ้มครองเฉพาะการกล่าวถ้อยคำในที่ประชุมเท่านั้น หากเป็นการกล่าวในที่ที่ไม่ใช่ห้องประชุมแม้อยู่ในบริเวณรัฐสภา เช่น ห้องแถลงข่าว ห้องอาหาร ห้องโถงของอาคารรัฐสภา ย่อมไม่ได้รับเอกสิทธิ์

ผลของเอกสิทธิ์ในกรณีดังกล่าวเป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาดผู้ใดจะนำไปฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้ ซึ่งหมายถึงทั้งทางอาญา คือ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 ฐานหมิ่นเจ้าพนักงานตามมาตรา 136 ฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 ฐานหมิ่นประมาทผู้ตายตามมาตรา 327 และทางแพ่ง คือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกรณีความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420, 421, 423 ถึงแม้ว่าจะปรากฏข้อความที่กล่าวถ้อยคำในทางแถลงข้อเท็จจริงหรือการแสดงความคิดเห็นนั้นจะเป็นเรื่องที่ไม่จริงก็ตาม

2) เอกสิทธิ์ในกรณีที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด

เอกสิทธิ์ในกรณีที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด จะแตกต่างจากกรณีที่ไม่มีการถ่ายทอด คือ หากผู้ได้รับความเสียหายเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่รัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาแห่งนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้กล่าวถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะไม่ได้รับเอกสิทธิ์ แต่หากผู้ได้รับความเสียหายเป็นรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาแห่งนั้น ผู้กล่าวถ้อยคำยังคงได้รับเอกสิทธิ์ เพราะถือว่าบุคคลดังกล่าวซึ่งอยู่ในที่ประชุมสามารถที่จะอธิบายหรือชี้แจงตอบโต้ข้อกล่าวหาของสมาชิกด้วยกันได้ในที่ประชุมอยู่แล้ว

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 124 วรรคสาม ยังกำหนดให้บุคคลที่สามที่ถูกพาดพิงถึงในการถ่ายทอดการประชุมสภานั้นได้มีโอกาสชี้แจงข้อกล่าวหา กล่าวคือ นอกจากบุคคลที่สามจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีอาญาหรือคดีแพ่งกับผู้ที่เกี่ยวข้องในสภาแล้ว ยังสามารถขอให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา จัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงต่อถ้อยคำที่อาจเป็นเหตุให้ตนเสียหายได้ตามวิธีการและในเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมสภานั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล

นอกจากเอกสิทธิ์ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกรัฐสภาได้รับตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ได้รับเอกสิทธิ์ด้วยเช่นกัน คือ

ก. ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี

เนื่องจากการประชุมสภาทุกครั้งต้องมีการจดบันทึกรายงานการประชุมไว้เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงเจตนารมณ์ในการเสนอกฎหมาย ตลอดจนการอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมได้รับความคุ้มครองในการเผยแพร่รายงานการประชุมนั้น จึงจำเป็นต้องให้เอกสิทธิ์แก่ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาเช่นเดียวกับสมาชิกรัฐสภา

ข. บุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม

โดยในการประชุมสภาเพื่อพิจารณากฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน หรือพิจารณางบประมาณ ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์โดยรวมของประเทศ ในหลายกรณีมีความจำเป็นต้องเชิญผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้รายละเอียดในเรื่องนั้น ๆ แก่ที่ประชุม บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครองในการแถลงข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตาม บุคคลภายนอกที่จะได้รับเอกสิทธิ์นี้ต้องเป็นผู้ที่ประธานสภาแห่งนั้นเชิญมาเท่านั้น และการพูดของผู้ที่ถูกเชิญต้องทำในที่ประชุมสภาเท่านั้นจึงจะได้รับเอกสิทธิ์

ค. ผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด

ในการประชุมสภา ประธานสภาแห่งนั้นเป็นผู้มีอำนาจในการอนุญาตจัดให้มีการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ แล้วแต่กรณีว่าเป็นการประชุมเปิดเผยหรือประชุมลับ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงมีบทบัญญัติคุ้มครองผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ และครอบคลุมไปถึงการถ่ายทอดในช่องทางอื่น ๆ อีกด้วย เพื่อให้ผู้ดำเนินการถ่ายทอดที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาแห่งนั้นสามารถดำเนินการได้โดยมิต้องกังวลว่าจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดี เนื่องจากการถ่ายทอดการประชุมมีสมาชิกสภาผู้กล่าวถ้อยคำข้อเท็จจริงและความคิดเห็นซึ่งมักเกี่ยวข้องกับพาดพิง

ถึงบุคคลอื่นอยู่เสมอ ส่งผลให้ผู้ที่กระจายภาพและเสียงนั้นย่อมมีความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยเช่นกัน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงให้ออกสิทธิเพื่อคุ้มครองการถ่ายทอดการประชุมที่ผู้ถ่ายทอดได้รับอนุญาตจากประธานสภาแห่งนั้นแล้วด้วย (มานิตย์ จุ่มปา, 2544, น. 30-31)

ง. บุคคลผู้กระทำหน้าที่กรรมการและผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเรียก

เนื่องจากกิจกรรมทางรัฐสภานั้นเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ มีวิธีการและกลไกที่ซับซ้อน ลำพังแต่สมาชิกรัฐสภาคงไม่สามารถดำเนินการได้สมบูรณ์ จึงมอบหมายให้คณะบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการ เพื่อให้กิจการที่อยู่ในหน้าที่ของสภา ได้แก่ การพิจารณาร่างกฎหมาย การพิจารณาสอบสวนกรณีต่าง ๆ ที่สภามอบหมายหรือศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับกรรมการไว้ ดังนี้

“มาตรา 129 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภาตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ หรือคณะกรรมการร่วมกันตามมาตรา 137 เพื่อกระทำการ พิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ และรายงานให้สภาทราบตามระยะเวลาที่สภากำหนด

การกระทำการ พิจารณาข้อเท็จจริง หรือการศึกษาตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสภา และหน้าที่และอำนาจตามที่ระบุไว้ในการตั้งคณะกรรมการก็ดี ในการดำเนินการของคณะกรรมการก็ดี ต้องไม่เป็นเรื่องซ้ำซ้อนกัน ในกรณีที่การกระทำการ พิจารณาข้อเท็จจริงหรือการศึกษาในเรื่องใดมีความเกี่ยวข้องกัน ให้เป็นหน้าที่ของประธานสภาที่จะต้องดำเนินการให้คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทุกชุดร่วมกันดำเนินการ

ในการสอบสวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการจะมอบอำนาจหรือมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลใดกระทำการแทนมิได้

คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งมีอำนาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้ แต่การเรียกเช่นนั้นมิให้ใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของแต่ละศาล และมีให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรงในแต่ละองค์กรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี

ให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในกิจการที่คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงหรือศึกษาที่จะต้องสั่งการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดหรือในกำกับ ให้ข้อเท็จจริง ส่งเอกสารหรือแสดงความเห็นตามที่คณะกรรมการเรียก

ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเปิดเผยบันทึกการประชุม รายงานการดำเนินการ รายงานการสอบสวนข้อเท็จจริง หรือรายงานการศึกษา แล้วแต่กรณี ของคณะกรรมการให้ประชาชนทราบ เว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี มีมติมิให้เปิดเผย

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 124 ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่และปฏิบัติตามคำเรียกตามมาตรานี้ด้วย

กรรมการสามัญซึ่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 128 ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กำหนดอัตราส่วนตามวรรคแปด”

ทั้งนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องมีการอภิปรายโต้เถียงตลอดจนต้องมีการเรียกเอกสารจากบุคคล หรือเชิญบุคคลภายนอกมาแถลงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วย ซึ่งกิจกรรมของกรรมการถือได้ว่าเป็นกิจกรรมทางรัฐสภาด้วยเช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้คณะกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องกังวลต่อการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี รัฐธรรมนูญจึงให้เอกสิทธิ์คุ้มครองไปถึงคณะกรรมการสามัญและวิสามัญ รวมถึงบุคคลภายนอกที่ปฏิบัติตามคำเรียก อย่างไรก็ตาม เอกสิทธิ์ดังกล่าวจะคุ้มครองเฉพาะแต่การประชุมในสถานที่ซึ่งเป็นที่ประชุมของคณะกรรมการเท่านั้น (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 37-38) และหากมีกรรมการคนใดกล่าวพาดพิงถึงบุคคลอื่นในทางเสียหาย กรรมการนั้นจะไม่ได้รับเอกสิทธิ์นี้

การเริ่มต้นและการสิ้นสุดของเอกสิทธิ์

เอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาจะเริ่มต้นขึ้นต่อเมื่อมีการอภิปรายหรือแสดงความเห็นในที่ประชุมสภาเท่านั้น และจะต้องเป็นการอภิปรายที่กระทำโดยถูกต้องตามข้อบังคับการประชุม และตามคำสั่งของประธานสภาแห่งนั้นด้วย และเอกสิทธิ์ดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้กล่าวอภิปรายในสภาได้จบการอภิปราย หรือเมื่อประธานสภาสั่งยุติการอภิปราย การกล่าวถ้อยคำอื่น ๆ ที่มีใช้การอภิปรายในสภาอีกก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 38-41)

การสละและการเพิกถอนเอกสิทธิ์

เนื่องจากเอกสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองให้แก่สมาชิกรัฐสภาทุกคน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มความสามารถเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สมาชิกรัฐสภาจึงไม่สามารถที่จะสละเอกสิทธิ์ของตนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้ และบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ไม่มีอำนาจที่จะมาเพิกถอนเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาได้ (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 42)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, พุทธศักราช 2550 และ พุทธศักราช 2560 ในบทบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
<p>มาตรา 157 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์ โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้</p> <p>เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่น ซึ่งมีใช้รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น</p> <p>ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้</p>	<p>มาตรา 130 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์ โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้</p> <p>เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น</p> <p>ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้</p>	<p>มาตรา 124 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์ โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้</p> <p>เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น</p> <p>ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
<p>โดยไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล</p> <p>มาตรา 158 เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา 157 ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วย</p> <p>โดยอนุโลม</p>	<p>โดยไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล</p> <p>เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วย</p> <p>โดยอนุโลม</p>	<p>โดยไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล</p> <p>เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใดซึ่งได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วยโดยอนุโลม</p>

ที่มา: นกษะ ดวงวิชัย (2560), เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ปี 2540-2550 และรัฐธรรมนูญ ปี 2560, น. 69-70

ความคุ้มกัน (immunity)

ลักษณะของความคุ้มกัน

ความคุ้มกันที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภานั้นก็เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับเอกสิทธิ์ แต่ลักษณะของการให้ความคุ้มกันจะแตกต่างจากเอกสิทธิ์ตรงที่ความคุ้มกันมิได้ให้ความคุ้มครองอย่างกว้างขวางและเด็ดขาดดังเช่นเอกสิทธิ์ เพราะวัตถุประสงค์ของความคุ้มกันนั้นเพียงเพื่อไม่ให้สมาชิกถูกขัดขวางต่อการไปประชุมสภา ความคุ้มกันไม่ได้เป็นเหตุให้การกระทำของสมาชิกไม่เป็นความผิด หากแต่เป็นการคุ้มครองจากการจับ คุมขัง สอบสวน ตลอดจนการพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น (ภูวเดช วงศ์เคี่ยม, 2555, น. 208)

ความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (วิชญ์ เครื่องงาม และ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2520, น. 110, อ้างถึงใน ภูวเดช วงศ์เคี่ยม, 2555, น. 574)

1) ความคุ้มกันที่รัฐธรรมนูญให้แก่สมาชิกรัฐสภานั้น เป็นความคุ้มกันขณะปฏิบัติหน้าที่ คือ ระหว่างสมัยประชุมสภา

2) ในระหว่างสมัยประชุม จะจับกุม คุ่มขัง หรือดำเนินคดีอาญาใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาผู้นั้นมิได้

3) ความคุ้มกันนี้รัฐสภาเท่านั้นที่เป็นผู้อนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดี หรือจะถอนคำอนุญาตที่ให้แล้วก็ได้ โดยสมาชิกรัฐสภาไม่มีสิทธิที่จะสละความคุ้มกันนี้ได้ตามลำพัง

ขอบเขตของความคุ้มกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาไว้ ดังนี้

“มาตรา 125 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภา ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้

ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวอาจกำหนดขอบเขตของการให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาได้ 3 กรณี คือ 1) ความคุ้มกันนั้นคุ้มครองเฉพาะในคดีอาญา และคุ้มครองเฉพาะสมาชิกรัฐสภา 2) การจับกุม คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวจะกระทำมิได้ในระหว่างสมัยประชุม 3) การพิจารณาคดีอาญาสามารถกระทำในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการมาประชุมสภา และ 4) สมาชิกรัฐสภาที่ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม สภาอาจร้องขอให้สั่งปล่อยได้เมื่อถึงสมัยประชุมสภา (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 15-21)

1) ความคุ้มกันนั้นคุ้มครองเฉพาะในคดีอาญา และคุ้มครองเฉพาะสมาชิกรัฐสภาเท่านั้น

การที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภาก็เพื่อมิให้ถูกฟ้องร้องและถูกจับกุม ทำให้ไม่อาจจะไปประชุมสภาได้ โดยรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ไม่รวมถึงการดำเนินคดีทางแพ่งด้วย เนื่องจากในคดีอาญาบุคคลผู้ถูกกล่าวหาจะต้องถูกควบคุมตัว หรือถูกกักขังไว้จนกว่าจะมีการพิจารณาคดีต่อไป ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาต้องหมดอิสรภาพ สมาชิกรัฐสภาที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาหมดโอกาสที่จะไปร่วมประชุมได้ตามปกติ ส่วนในการดำเนินคดีแพ่งนั้น ไม่มีการควบคุมตัวหรือกักขังจำเลยไว้ จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการไปประชุมสภา ดังนั้น สมาชิกรัฐสภาจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความคุ้มกันในคดีแพ่งด้วย

2) การจับกุม คမ်းซัง หรือหมายเรียกตัวจะกระทำมิได้ในระหว่างสมัยประชุม

หลักของความคุ้มกันนั้นจะให้ความคุ้มครองสมาชิกรัฐสภาจากการจับกุม คမ်းซัง เฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประชุมสภา มิได้ให้ความคุ้มครองตลอดไปเหมือนดังเช่นเอกสิทธิ์ ความคุ้มกันเป็นเพียงการงดใช้กระบวนการทางอาญากับสมาชิกรัฐสภาไว้ก่อนเป็นการชั่วคราวเพื่อประโยชน์แก่การทำหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา ซึ่งก็คือในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น

อย่างไรก็ดี การให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาจากการจับ คမ်းซัง หรือหมายเรียกไปสอบสวนคดีอาญานี้ ไม่ได้เด็ดขาดเสมอไป สมาชิกรัฐสภาอาจถูกดำเนินคดีอาญาในสมัยประชุมได้ ถ้าหากอยู่ในข่ายต่อไปนี้

ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก

หากสภาที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาเป็นสมาชิกอยู่ ให้ความยินยอมแล้ว ก็สามารถดำเนินการทางอาญาต่อสมาชิกนั้นได้แม้จะอยู่ในระหว่างสมัยประชุมก็ตาม เพราะถือว่าสภาได้ลงมติยินยอมให้กระทำการใด ๆ แก่สมาชิกได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักธรรมเนียมปฏิบัติของสภาไทย สมาชิกรัฐสภาส่วนมาก หรือทั้งหมดมักลงมติไม่ยินยอมให้มีการสอบสวนในระหว่างสมัยประชุม เว้นแต่ปรากฏว่าสมาชิกผู้นั้นขอสละความคุ้มกันในการจับกุม คမ်းซัง หรือเรียกตัวสอบสวน ซึ่งการสละสิทธิ์ดังกล่าวเป็นเพียงเหตุผลประกอบการลงมติของสภาเท่านั้น ไม่ผูกพันการตัดสินใจของสภา

กรณีที่เป็นกรณีสืบในขณะกระทำผิด

ถ้าหากในระหว่างสมัยประชุมสภา สมาชิกรัฐสภาถูกจับกุมในขณะกระทำผิด หรือที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้า ในกรณีนี้รัฐธรรมนูญบัญญัติให้สามารถจับกุมสมาชิกได้

เหตุผลที่รัฐธรรมนูญไม่ให้ความคุ้มกันในกรณีความผิดซึ่งหน้า เพราะหากให้ความคุ้มกันแล้ว สมาชิกรัฐสภาจะได้รับความคุ้มกันเหนือประชาชนมากเกินไปและเป็นภาพพจน์ที่ไม่เหมาะสม (ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, ม.ป.ป., น. 8)

3) การพิจารณาคดีอาญาสามารถกระทำได้ในระหว่างสมัยประชุมแต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการมาประชุมสภา

ในกรณีที่มีการฟ้องร้องสมาชิกรัฐสภาเป็นจำเลยในคดีอาญา ศาลจะพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมไม่ได้ ไม่ว่าจะได้มีการฟ้องร้องกันไว้ตั้งแต่ก่อนสมัยประชุมหรือในสมัยประชุมก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญา ศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หากสมาชิกรัฐสภาเป็นจำเลยและให้ศาลสามารถที่จะพิจารณาคดีในเวลาที่เป็นสมัยประชุมแล้ว สมาชิกรัฐสภาผู้นั้นก็ย่อมหมดโอกาสในการเดินทางไปประชุมรัฐสภาได้ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติห้ามฟ้องร้องคดีอาญาแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ความคุ้มกันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 คือ รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าวห้ามมิให้ศาลพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมเป็นหลัก มีข้อยกเว้น คือ สภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอนุญาตหรือเป็นความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เปลี่ยนหลักการใหม่ว่า ไม่ห้ามศาลพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุม แต่จะต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

4) สมาชิกรัฐสภาที่ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุมสภาอาจร้องขอให้ส่งปล่อยตัวได้เมื่อถึงสมัยประชุมสภา

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องส่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มิประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

การส่งปล่อยนั้นจะมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ส่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายของสมัยประชุม ซึ่งเป็น การปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาสามารถไปประชุมสภาได้เท่านั้น

บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง

บุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองจากการจับกุม คุมขัง หรือพิจารณาคดีอาญา ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเท่านั้น ไม่ครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่นดังเอกสิทธิ์ กล่าวคือ ไม่คุ้มครองถึง คณะกรรมการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุม บุคคลซึ่งประธานสภาอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง รวมทั้งผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุหรือโทรทัศน์

การเริ่มต้นและสิ้นสุดของความคุ้มครอง

หลักความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้กำหนดว่า “ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้น เป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะที่กระทำความผิด”

อนึ่ง สมัยประชุม หมายถึง กำหนดเวลาในรอบหนึ่งปีที่ให้รัฐสภาทำการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ทางด้านนิติบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 54)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้ สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรกภายใน 15 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ สมัยประชุมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) สมัยประชุมสามัญ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ว่าในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสองสมัย ๆ หนึ่งให้มีกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ ขยายเวลาออกไปก็ได้

(2) สมัยประชุมวิสามัญ สามารถกระทำได้ 3 กรณี คือ

ก. เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้ ตามมาตรา 122

ข. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภามีสิทธิเข้าชื่อ ร้องขอต่อประธานรัฐสภาให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภา เป็นการประชุมสมัยวิสามัญได้ ตามมาตรา 123

ค. ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญ และให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตามมาตรา 126

ทั้งนี้ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ภายใต้บังคับมาตรา 123 และ 126 ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

เมื่อพิจารณาถึงหลักความคุ้มกันประกอบกับความหมายและประเภทของสมัยประชุมดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า ความคุ้มกันจะเริ่มขึ้นในวันที่มีการประชุมสภาครั้งแรก คือ สมัยประชุมสามัญซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้มี 2 สมัย ๆ ละ 120 วัน และจะมีอยู่จนกว่าสมัยประชุมสภานั้นสิ้นสุดลง โดยสภาจะเป็นผู้กำหนดวันเริ่มต้นพร้อมกับวันปิดสมัยประชุมสามัญ ส่วนกรณีวันเริ่มสมัยประชุมวิสามัญตามมาตรา 123 และ 126 ถือวันเริ่มสมัยประชุม คือ วันที่มีพระราชกฤษฎีกาเปิดประชุม และจะสิ้นสุดลงพร้อมกับการปิดสมัยประชุม คือ ในเวลาที่ได้มีการอ่านประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสมัยประชุมนั่นเอง

การสละและเพิกถอนความคุ้มกัน

ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาเกิดขึ้นโดยการกำหนดขององค์กรอื่น สมาชิกรัฐสภาไม่ได้เป็นเจ้าของ มิได้เป็นสิทธิเด็ดขาดดังเช่นเอกสิทธิ์ กล่าวคือ ในทางปฏิบัติหากปรากฏว่าในสมัยประชุมมีการจับกุม คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกรัฐสภาไปสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาคดีอาญา หรือการดำเนินการพิจารณาคดีต่อศาล กรณีดังกล่าวจะกระทำได้อีกต่อเมื่อสภาได้อนุญาต จะต้องให้ที่ประชุมสภาเป็นองค์กรตัดสินใจในปัญหานั้น หรือในกรณีที่เป็นการจับกุมขณะกระทำความผิด ประธานรัฐสภาก็เป็นผู้มีอำนาจสั่งให้ปล่อยตัวผู้ถูกจับได้ จะเห็นได้ว่าผู้เป็นสมาชิกรัฐสภาที่กระทำความผิดอาญาไม่มีอำนาจในการตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง ต้องให้สภาหรือประธานรัฐสภาเป็นผู้ตัดสินใจให้ ดังนั้น การสละความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาจึงมีอาจทำได้ รวมไปถึงการเพิกถอนความคุ้มกันก็เป็นอำนาจของรัฐสภาว่าจะมีมติอย่างไร ซึ่งสมาชิกรัฐสภาไม่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องได้

ในทางปฏิบัติ การขอสละความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา แม้จะไม่ใช่เหตุให้สภาต้องอนุญาตให้ดำเนินคดีอาญาต่อสมาชิกผู้นั้น แต่ก็สามารถใช้เป็นข้อประกอบการพิจารณาของสภาว่าสมควรส่งตัวสมาชิกไปดำเนินคดีหรือไม่ กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่หรือศาลขออนุญาตดำเนินคดีต่อสมาชิกรัฐสภา สมาชิกผู้นั้นจะขอสละความคุ้มกันและขอให้สภายอมให้ตนไปสู้คดี โดยอ้างว่าถ้าตนไปสู้คดีแล้วจะมีทางชนะและคดีจะยุติไปโดยเร็ว ในกรณีนี้คำขอของสมาชิกเป็นเพียงข้อประกอบการพิจารณาซึ่งสภาอาจใช้ร่วมกับข้อมูลอื่น ๆ เช่น มูลคดีน่าเชื่อถือเพียงใด การดำเนินคดีต่อสมาชิกผู้นั้นจะกระทบต่อการทำงานของสภาเพียงใด หรือการส่งหรือไม่ส่งตัวไปดำเนินคดีจะเกิดผลอย่างไรตามมาหรือไม่ เพียงใด เท่านั้น (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 45-46)

นอกจากความคุ้มกันที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับความคุ้มกันครอบคลุมไปถึงกรรมการการเลือกตั้งด้วย โดยบัญญัติว่า

“มาตรา 227 ในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือเมื่อประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียก

ตัวกรรมการการเลือกตั้งไปสอบสวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับ
ในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะกระทำความผิด หรือจับหรือคุมขังกรรมการ
การเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานต่อประธานกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน และให้ประธานกรรมการ
การเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้ แต่ถ้าประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ถูกจับหรือคุมขังให้เป็น
อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่มีอยู่เป็นผู้อำนวยการ”

เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการควบคุม และดำเนินการจัดการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียง
ประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วย
กฎหมาย มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
การออกเสียงประชามติ การสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งดูแล
การดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย ฉะนั้น เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเป็น
อิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดและมีประสิทธิภาพสูงสุด ไม่ถูกกลั่นแกล้งจาก
ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายการเมือง จึงจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นกัน โดยจะได้รับความคุ้มครองเฉพาะ
ในระหว่างพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือเมื่อ
ประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ และได้รับความคุ้มครองเฉพาะในเรื่องของการสอบสวน
เท่านั้น กล่าวคือ ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปสอบสวนในช่วงเวลาดังกล่าว
แต่ไม่ได้ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปเพื่อการพิจารณาคดีของศาล จึงสามารถ
ดำเนินการได้โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 227
วรรคหนึ่ง หากเป็นคดีในชั้นศาลแล้ว จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับความคุ้มครองในขอบเขต
ที่จำกัดกว่าสมาชิกรัฐสภา กล่าวคือ รัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองแก่กรรมการการเลือกไว้เพียงประการเดียว
เท่านั้น คือ ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกจับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปทำการสอบสวน
โดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองในเรื่องการจับกุม คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่นแต่ประการใด
ในขณะที่รัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกรัฐสภาถึง 3 ประการ คือ ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกจับ คุมขัง
หรือหมายเรียกตัวมาสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุม ความคุ้มครองที่จะไม่ถูก
พิจารณาคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุม และความคุ้มครองที่จะถูกปล่อยตัวจากการคุมขังเมื่อถึงสมัยประชุม
(ภูวเดช วงศ์เคี่ยม, 2555, น. 247-251)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, พุทธศักราช 2550 และ พุทธศักราช 2560 ในบทบัญญัติว่าด้วยความคุ้มกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
<p>มาตรา 165 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด</p> <p>ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้</p> <p>มาตรา 166 ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกฎหมายประกอบ</p>	<p>มาตรา 131 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด</p> <p>ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้</p> <p>ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	<p>มาตรา 125 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด</p> <p>ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภา ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับ เพื่อให้มาประชุมสภาได้</p> <p>ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันที</p> <p>ถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
<p>รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา</p> <p>การพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่ง ย่อมเป็นอันใช้ได้ มาตรา 167 ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ</p> <p>คำสั่งปล่อยตามวรรคหนึ่งให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม</p>	<p>หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา</p> <p>การพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่งย่อมเป็นอันใช้ได้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ</p> <p>คำสั่งปล่อยให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม</p>	<p>ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา</p>

ที่มา: นาดะ ดวงวิชัย (2560), เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ปี 2540-2550 และรัฐธรรมนูญ ปี 2560, น. 70-71

ตารางที่ 3 ข้อแตกต่างของเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน

ข้อแตกต่าง	เอกสิทธิ์	ความคุ้มกัน
วัตถุประสงค์	ต้องการคุ้มครองสมาชิกรัฐสภาในการกล่าวถ้อยคำ แสดงความคิดเห็น หรือการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมสภา ได้ อย่างอิสระผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้	ต้องการคุ้มครองสมาชิกรัฐสภาให้สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ในการประชุมสภา โดยไม่อาจถูกจับกุม คุมขัง หมายเรียกตัว หรือดำเนินคดีในลักษณะอันเป็นการขัดขวางต่อการมาประชุม
ขอบเขต	คุ้มครองเฉพาะกิจกรรมที่เป็นหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา กล่าวคือ คุ้มครองการอภิปราย แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภาจากการจับกุม คุมขัง หรือหมายเรียกในฐานะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา แต่ศาลจะพิจารณา

ข้อแตกต่าง	เอกสิทธิ์	ความคุ้มกัน
	สภาเท่านั้น	คดีในระหว่างสมัยประชุมก็ได้แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา
บุคคลที่คุ้มครอง	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภารวมถึงบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา รายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภา ผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา ผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุ โทรทัศน์หรือทางอื่นใด ซึ่งประธานสภาอนุญาต ตลอดจนบุคคลที่ประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภารวมถึงกรรมการเลือกตั้งด้วย
ผลตามกฎหมาย	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภาที่ปฏิบัติหน้าที่ในที่ประชุมสภา จากการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง หรือความผิดทางวินัย	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภาเฉพาะคดีอาญา เท่านั้น ไม่คุ้มครองไปถึงคดีแพ่งด้วย
ระยะเวลา	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภาจากการกล่าวถ้อยคำในที่ประชุมสภาตลอดไปไม่มีกำหนดเวลา	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภา จากการถูกจับกุม คุมขัง หรือหมายเรียก เฉพาะในระหว่างสมัยประชุมสภาเท่านั้น เมื่อหมดสมัยประชุม ความคุ้มครองก็หมดไปด้วย
ความเด็ดขาด	คุ้มครองสมาชิกรัฐสภาจากการถูกฟ้องร้องคดีโดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่ง หรือคดีอาญา และคุ้มครองตลอดไป	เป็นการคุ้มครองสมาชิกรัฐสภาอย่างไม่เด็ดขาด และไม่ถาวร กล่าวคือ สมาชิกรัฐสภายังคงต้องถูกดำเนินคดีในทางแพ่ง แม้อยู่ในสมัยประชุม และให้ความคุ้มครองในคดีอาญาก็เฉพาะบางส่วน คือ การจับกุม คุมขัง หรือหมายเรียก โดยให้ความคุ้มกัน ในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น แต่หากมีการฟ้องร้องสมาชิกรัฐสภาในคดีอาญาไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

ที่มา: สรุปและเรียบเรียงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

กรณีศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา

หลักเอกสิทธิ์และความคุ้มกันถือเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันต้องบัญญัติไว้เพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องเสรีภาพและความปลอดภัยของสมาชิกรัฐสภา ในการปฏิบัติหน้าที่ฐานะตัวแทนของประชาชน โดยปราศจากการถูกกลั่นแกล้งหรือแทรกแซงจากบุคคล หรือองค์กรใด ๆ แม้ที่ผ่านมารัฐธรรมนูญบางฉบับจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน อยู่บ้างแต่ก็เป็นเพียงการขยายหลักเกณฑ์ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยรวมแล้วยังคงหลักการตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญในอดีต แต่ที่ผ่านมามีการมีเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่ตรงกับเจตนารมณ์ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอตัวอย่างรายงาน การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการใช้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา ดังนี้

ภูวเดช วงศ์เคี่ยม ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา พบว่า แนวคิดของหลักเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของประเทศที่ใช้ระบบ Common law เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ประเทศอินเดีย ประเทศแคนาดา ประเทศนิวซีแลนด์ เป็นต้น สภามีอำนาจในการควบคุม การดำเนินงานของสภา สภามีอำนาจในการลงโทษสมาชิกรัฐสภาที่ละเมิดเอกสิทธิ์ของสภาหรือดูหมิ่นสภา (breach of privilege or contempt) ซึ่งจะมีคณะกรรมการเอกสิทธิ์ มีอำนาจในการตรวจสอบและทำคำแนะนำ เสนอต่อสภา โดยจะจัดทำเป็นรายงานเสนอต่อสภาถึงการกระทำในเรื่องที่เกี่ยวกับเอกสิทธิ์ แต่ไม่มีอำนาจ ในการลงโทษ คณะกรรมการเอกสิทธิ์จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำความผิดเป็นการละเมิดเอกสิทธิ์ สภาหรือดูหมิ่นสภาหรือไม่ โดยคณะกรรมการนั้นจะเสนอแนะไปยังสภาถึงการกระทำดังกล่าว รวมทั้ง ตรวจสอบข้อร้องเรียนกรณีละเมิดเอกสิทธิ์ของคณะกรรมการด้วย รวมทั้งพิจารณาคำขอของบุคคลภายนอก ที่ถูกพาดพิงเพื่อให้สมาชิกผู้พาดพิงตอบ เพื่อให้สภาพิจารณารายงานดังกล่าวก่อนที่จะมีการลงมติต่อไป

ส่วนแนวคิดของหลักเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของประเทศที่ใช้ระบบ Civil law มีกระบวนการในการ ควบคุมการใช้ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาอย่างเป็นระบบ เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศ อิตาลี ประเทศเบลเยียม ประเทศสเปน โดยมีกระบวนการเพิกถอนความคุ้มกันแห่งรัฐสภาซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ ในข้อบังคับของสภาอย่างเป็นระบบ เช่น ในข้อบังคับของสภาบุนเดสตาท (Bundestag) มีรายละเอียด มีขั้นตอน อย่างเป็นระบบ โดยจะมีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญที่ถูกตั้งขึ้นมาพิจารณาคำร้องดังกล่าว หรือคณะกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจที่ถูกตั้งขึ้นมาพิจารณาคดีดังกล่าวโดยเฉพาะ เพื่อนำรายงานเสนอคำแนะนำต่อสภา ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาของสภาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่ารัฐธรรมนูญของประเทศกรีซมีการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภา อย่างกว้างขวาง โดยให้ความคุ้มกันในระหว่างที่มีการยุบสภาจนถึงการเลือกตั้งใหม่ด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญ ของประเทศไทยควรบัญญัติให้ความคุ้มกันในลักษณะนี้ไว้ด้วย เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาสามารถดำเนินกิจกรรม ทางการเมืองโดยไม่ถูกรบกวนกลั่นแกล้งจากบุคคลอื่น และยังเป็นผลให้การเลือกตั้งดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพอีกด้วย ทั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า หลักในเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญของไทยต้องมีการแก้ไขปรับปรุงทั้งรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภา และต้องมี มาตรการในกระบวนการเพิกถอนความคุ้มกันอย่างเป็นระบบ อีกทั้งต้องมีการกำหนดให้อำนาจแก่สภา

ในการลงโทษสมาชิกรัฐสภาที่กระทำการละเมิดเอกสิทธิ์ของสภาหรือดูหมิ่นสภา (breach of privilege or contempt) ตลอดจนมีมาตรการในการควบคุมบรรดาสื่อมวลชนที่กระทำการละเมิดอำนาจของสภาหรือดูหมิ่นสภาไว้ด้วย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการตั้งคณะกรรมการอิสระหนึ่งขึ้นมาเพื่อดูแลกิจการในสภา โดยให้มีหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา และความประพฤติของสมาชิกรัฐสภา ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ภิรมย์ เจริญรุ่ง ได้ทำการศึกษาเรื่อง ขอบเขตการใช้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา พบว่า จากการศึกษาหลักเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี รวมทั้งประเทศไทยได้รับรองเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาเป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาด ซึ่งจะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องขอบเขตเอกสิทธิ์ ประเทศไทยมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนี ในมาตรา 157 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งรับรองสิทธิเกี่ยวกับเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลภายนอก ดังนั้น จึงบัญญัติให้สมาชิกรัฐสภาไม่ได้รับความคุ้มครองจากเอกสิทธิ์ ในกรณีที่ถูกกล่าวถ้อยคำในที่ประชุมที่มีการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญา หรือละเมิดสิทธิทางแพ่งต่อบุคคลอื่น ซึ่งมีใช้รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น นอกจากนี้ยังพบว่ามาตรการที่จะบรรเทาความเสียหายจากการใช้เอกสิทธิ์โดยมิชอบของต่างประเทศ โดยในประเทศอังกฤษและประเทศออสเตรเลียได้จัดตั้งคณะกรรมการเอกสิทธิ์ (Privilege Committee) ทำหน้าที่พิจารณา ไต่สวน ตรวจสอบเรื่องราวและพยานหลักฐานในเรื่องที่เกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภา และจัดทำรายงานเสนอต่อสภาที่ผู้ยื่นสังกัดอยู่เพื่อลงมติว่าจะลงโทษอย่างไร โดยทั่วไปสภาจะลงมติว่าเรื่องที่สมาชิกสภาผู้นั้นอ้างเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตการได้รับเอกสิทธิ์หรือไม่ การลงโทษเท่าที่พบคือ การให้สมาชิกผู้นั้นกล่าวขอโทษต่อที่ประชุมสภา

สำหรับประเทศไทยผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า มาตรการบรรเทาความเสียหายให้แก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้เอกสิทธิ์โดยมิชอบ มีดังนี้ 1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการอิสระขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้เอกสิทธิ์โดยมิชอบของสมาชิกรัฐสภาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ และประเทศออสเตรเลีย โดยการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และข้อบังคับการประชุมรัฐสภา กำหนดให้มีคณะกรรมการเอกสิทธิ์ 2) ถ้ายังไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับการประชุมของสภาทั้งสองและของรัฐสภาได้ ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร ให้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภา โดยทำการพิจารณา ไต่สวน ตรวจสอบว่าสมาชิกรัฐสภาได้ใช้เอกสิทธิ์อย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มอบเอกสิทธิ์ให้แก่สมาชิกรัฐสภาเหมือนกับประเทศอังกฤษ และประเทศออสเตรเลีย และ 3) ถ้าไม่สามารถดำเนินการได้ตามข้อ 1) และ 2) ขอเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเพิ่มเติมวรรคสี่ของมาตรา 157 โดยมีข้อความดังนี้ “ให้ตั้งคณะกรรมการเอกสิทธิ์ขึ้น ทั้งในสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา เพื่อทำหน้าที่พิจารณา ไต่สวน ตรวจสอบเรื่องเกี่ยวกับการใช้เอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภา เมื่อคณะกรรมการเอกสิทธิ์พิจารณาเรื่องเสร็จแล้วต้องจัดทำรายงานเสนอต่อสภานั้น เพื่อให้สภาที่สมาชิกผู้ใช้เอกสิทธิ์สังกัด ลงมติดำเนินการลงโทษต่อไป”

ในเรื่องปัญหาความคุ้มกัน (immunity) ของสมาชิกรัฐสภามีปัญหาเกี่ยวกับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานสอบสวน จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ กรณีที่พนักงานสอบสวนมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าสมาชิกผู้นั้นกระทำความผิด แต่มาตรา 165 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติหลักความคุ้มกันรับรองให้สมาชิกรัฐสภาพ้นจากการถูกจับ คุมขัง หรือไปตามหมายเรียกตัว เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาได้มาปฏิบัติหน้าที่ ในระหว่างสมัยประชุมสภานั้น ทั้งนี้ ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย มีบทบัญญัติเรื่องความคุ้มกัน เพื่อให้สมาชิกสภามาร่วมประชุมในระหว่างสมัยประชุมได้เช่นเดียวกัน แต่ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี มีคณะกรรมการอิสระทำหน้าที่พิจารณาศึกษาข้อเท็จจริง เมื่อได้ข้อสรุปแล้วต้องทำรายงานเสนอต่อสภาที่สมาชิกผู้นั้นสังกัดเพื่อลงมติว่าจะให้ความคุ้มกัน หรือถอนความคุ้มกัน

สำหรับปัญหาความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรนำหลักการตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการให้ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภามากำหนดในข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภา เพื่อให้คณะกรรมการอิสระทำหน้าที่ที่ถ่วงดุลข้อเท็จจริง และตรวจสอบหาข้อสรุปซึ่งจะเป็นการให้ความคุ้มกันที่ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าการกล่าวอ้างว่าเป็นการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภาเพราะว่าเป็นประเพณีของสภาที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

ภัทริดา สุขคุณณี ได้ทำการศึกษาเรื่อง หลักความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาไทย พบว่า การใช้หลักความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญไทยทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่ 1) สมาชิกรัฐสภาใช้หลักความคุ้มกันตามแบบธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2) ปัญหาการตีความตัวบทกฎหมายที่ไม่เป็นไปอย่างเคร่งครัด อันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนในหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มกัน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งในแต่ละสภา เพื่อทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงว่ามีกรกลั่นแกล้งหรือไม่ และทำรายงานสรุปเพื่อให้สภาที่สมาชิกรัฐสภานั้นสังกัดได้นำข้อเท็จจริงที่ได้มาประกอบการอภิปรายเพื่อลงมติในการจะให้ความคุ้มกัน ทั้งนี้ ถ้าหากไม่สามารถตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ได้ ให้กำหนดเป็นอำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการคณะใดคณะหนึ่งที่มีอยู่แล้วในแต่ละสภาในการทำหน้าที่ดังกล่าวก็ได้

ศตพล วรปัญญาตระกูล ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาขอบเขตการให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภา พบว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาซึ่งไม่มีกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบก่อน 2) ปัญหาด้านบุคคลหรือองค์กรผู้ให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาซึ่งให้ดุลพินิจโดยลำพังไม่มีองค์กรหรือกระบวนการใดในการช่วยกลั่นกรองและตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้น และ 3) ปัญหาด้านขอบเขตของคดีอาญาที่ให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาที่รวมถึงการกระทำความผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า 1) รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะให้อำนาจประธานสภาเป็นผู้ให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภาในสองกรณี คือ กรณีที่สมาชิกรัฐสภาถูกจับขณะกระทำความผิด และกรณีที่สมาชิกรัฐสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม ประธานสภามีอำนาจ

ในการให้ความคุ้มกันโดยส่งปล่อยสมาชิกรัฐสภาได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่มีกระบวนการกลั่นกรองหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาไม่เป็นการใช้สิทธิเกินขอบเขตหรือไปกระทบสิทธิของบุคคลอื่นเกินไป และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงควรเปลี่ยนผู้ให้ความคุ้มกันในกรณีดังกล่าวจากประธานสภาเป็นอำนาจของสภา ซึ่งเป็นองค์กรที่ผู้เป็นสมาชิก และเป็นองค์กรสูงสุดที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนปวงชน กระบวนการในการใช้ดุลพินิจที่เป็นระบบโดยมติของที่ประชุม ที่ให้ความคุ้มกันหรือเพิกถอนแต่อาจให้อำนาจแก่ประธานสภา กรณีที่สมาชิกสภาถูกจับในบริเวณรัฐสภา เป็นผู้อนุญาตคล้ายกับประเทศอินเดีย 2) ควรจำกัดขอบเขตเกี่ยวกับการให้ความคุ้มกันใหม่และหากยังเป็นกรณีการกระทำความผิดทางอาญาหรือคดีอาญาที่กระทำการละเมิดต่อบุคคลอื่นโดยไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา จะไม่ได้รับความคุ้มกัน ดังเช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น หรือหากเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงต่อรัฐ เช่น ความผิดฐานกบฏ หรือต่อความมั่นคงของรัฐ กรณีเช่นนี้จะไม่ได้รับความคุ้มกันเช่นกัน 3) ควรกำหนดเป็นข้อยกเว้นที่ไม่อาจได้รับความคุ้มกัน คือ ความผิดเล็กน้อยหรือความผิดลหุโทษ เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญากรณีดังกล่าวไม่ซับซ้อน และไม่ใช้เวลามากจึงอาจไม่ต้องให้ความคุ้มกันก็ได้ 4) ควรกำหนดการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็นข้อยกเว้นของการได้รับความคุ้มกันด้วย เพราะเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปยังการพิจารณาของศาล อีกทั้ง กรณีความผิดดังกล่าวเป็นคดีเกี่ยวกับการทุจริต หรือการใช้อำนาจโดยมิชอบ ดังนั้น จึงเป็นหลักการที่ต้องยกเว้นความคุ้มกัน 5) ปัจจุบันได้มีกฎหมายหรือกลไกต่าง ๆ เกิดขึ้นใหม่ และอาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาได้ เช่น กรณีการเรียกตัวไปชี้แจง หรือให้ข้อมูลตามพระราชบัญญัติคำสั่งเรียกของคณะกรรมการ อาจเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายรัฐบาลที่มีเสียงข้างมากใช้กลไกของคณะกรรมการเรียกตัวสมาชิกที่เป็นฝ่ายตรงข้ามไปให้ข้อมูลที่อาจเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายรัฐบาล อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาระให้อีกด้วย เพราะหากพิจารณาคำสั่งเรียกของคณะกรรมการในเชิงเนื้อหาว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง การใช้อำนาจของสมาชิกรัฐสภาตามกฎหมายดังกล่าวจึงอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง เมื่อเป็นไปในลักษณะดังกล่าวการพิจารณาคดีของศาลปกครองจึงอาจขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างสมัยประชุมสภาได้ ดังนั้น จึงควรขยายขอบเขตการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภากรณีดังกล่าว นอกเหนือจากการให้ความคุ้มกันเฉพาะกระบวนการและขอบเขตของคดีอาญาเท่านั้น 6) ควรจะต้องมีกระบวนการและองค์กรในการกลั่นกรองหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้น ก่อนที่จะให้สภาเป็นผู้ตัดสินใจโดยการลงมติ คือคณะกรรมการเอกลีทิสของรัฐบาล ซึ่งแต่งตั้งโดยรัฐสภา ประกอบด้วยจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยอาจมาจาก 2 หรือ 3 ภาคส่วน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือจากภาคส่วนอื่น ๆ เช่น รัฐบาล หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก เมื่อเกิดกรณีของการให้หรือเพิกถอนความคุ้มกัน จะมีคำร้องไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้เป็นสมาชิกประธานจะส่งเรื่องให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อนแล้วส่งรายงานไปยังสภาที่ผู้เป็นสมาชิก เมื่อสภาลงมติเป็นไปแนวทางใด ให้แจ้งไปยังเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามมติของสภา และ 7) ควรปรับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรา 131 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จากที่เคยกล่าวอ้างว่าความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาเป็นเอกสิทธิ์ประเภทหนึ่ง คือ เอกสิทธิ์ในความมีอิสระในด้านการไม่ถูกจับกุม (Privilege of Freedom from Arrested) ซึ่งความคุ้มกันจะมีผล

ก็ต่อเมื่อมีการกระทำที่อาจละเมิดต่อบุคคลอื่นที่เป็นความผิดทางอาญาทั้งในแง่ของการพูดหรือการกระทำทางกายภาพในฐานะสมาชิกรัฐสภาและอยู่ระหว่างสมัยประชุมสภา

บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักเอกลิทธิและความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550 ในเรื่องของหลักความคุ้มกัน คือ เดิมจะให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาในการพิจารณาคดีอาญาไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคนอื่นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

นอกจากนี้จากการศึกษารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้เอกลิทธิและความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาไทย ที่ผ่านมามองว่าการใช้เอกลิทธิและความคุ้มกันไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แต่เป็นการใช้ในลักษณะตามธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา ขาดกระบวนการตรวจสอบ กลั่นกรองการใช้เอกลิทธิและความคุ้มกัน รวมทั้งยังขาดความชัดเจนในเรื่องของหลักเกณฑ์การให้เอกลิทธิและความคุ้มกัน

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าหน้าที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เอกลิทธิและความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภานั้นเป็นหลักที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองแก่สมาชิกรัฐสภาในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร การออกกฎหมายต่าง ๆ การให้ความเห็นชอบ ฯลฯ ซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการอภิปราย แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ การลงคะแนน โดยจะต้องเป็นไปอย่างเสรีไม่อยู่ในความผูกมัดหรือความครอบงำ แทรกแซงจากฝ่ายต่าง ๆ แต่การใช้เอกลิทธิและความคุ้มกันนั้นจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ควรจะต้องมีองค์กรหรือกระบวนการในการพิจารณากลั่นกรองการใช้เอกลิทธิและความคุ้มกัน เพื่อให้การใช้เอกลิทธิหรือความคุ้มกันนั้นไม่เกินเลยขอบเขตจนถูกมองว่าเป็นอภิสิทธิชน

จัดทำโดย

นายฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนนา

วิทยาการชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

โทร 0 2244 2060 โทรสาร 0 2244 2058

Email : sapagroup1@gmail.com

บรรณานุกรม

- นาถะ ดวงวิชัย. (2560). **เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ปี 2540-2550 และรัฐธรรมนูญ ปี 2560** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงานการพิมพ์.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544.** สืบค้น 18 มกราคม 2560 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (ม.ป.ป.). **เอกสิทธิ์และความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญ.** กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา, วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ.
- ภัทรिता สุขคุณณี. (2558). **หลักความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภาไทย.** กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ภิรมย์ เจริญรุ่ง. (2542). **ขอบเขตการใช้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.
- มานิตย์ จุมปา. (2549). **คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 พร้อมข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550)** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- _____. (2544). **สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) หมวดองค์การทางการเมือง เรื่อง 9. เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน.** กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา
- ภูวเดช วงศ์เคี่ยม. (2555). **ปัญหาเกี่ยวกับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมมยงค์, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2530). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ศตพล วรปัญญาตระกูล. (2557). **ปัญหาขอบเขตการให้ความคุ้มกันสมาชิกรัฐสภา.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). **ระบบงานรัฐสภา 2555.** กรุงเทพฯ: สำนักงานการพิมพ์